

cidio etiam directe voluntario contracta dispensare, etiamsi delinquens ratione illius jam sit judicialiter delatus, et citatus; si litis contestatio facta non est, et cæteroquin crimen adhuc non est notorium, sed occultum modo supra a n. 229 declarato.

234. *Qua litis contestatione facta episcopus adhuc dispensare posse saltem post litem finitam, volunt aliqui.* — Volunt quidem nonnulli; ut Sanchez, lib. II, *Moral.* cap. XI, n. 2; Layman, lib. I, tr. III, p. 5, cap. IX, n. 5. Diana, et alii, posse episcopum, et regularem superiorem, ut supra, dispensare etiam post litis contestationem, postquam nempe lis in iudicio jam finita, et delinquens ob delictum punitus est; eo quod finis, ob quem S. synodus prohibuit episcopis, ne delicto ad forum contentiosum jam deducto dispensent, jam sit obtentus, ne videlicet curæ super delicto jamjam cognoscentis auctoritas minueretur, et satisfactio congrua impediretur.

235. *Sed contrarium probabilius est.* — Verum quia, si concilium Tridentinum, sess. 24, *de Reform.* cap. VI, non tantum prohibuit dispensationem, si homicidium ad forum contentiosum jam est deductum, sed etiamsi illud jam est notorium et publicum; homicidium autem, de quo in foro contentioso jam cognitum, et sententia lata fuit, sit et maneat publicum ac notorium notorietate juris etiam, post finitum iudicium, hanc dispensandi potestatem merito negant Garcias, p. 7, *de Benefic.* cap. XI, n. 50; Guttierrez, *Can. quest.* nb. 1, cap. III, n. 10; Barbosa, loc. cit. n. 35; Castro Palao, *de Censuris*, disp. 6, pun. 7, n. 13; Bonacina, disp. 7, q. 5, pun. 1, n. 6, pro qua opinionem citatur etiam declaratio cardinalium.

TITULUS XIII.

De torneamentis.

1. *Ratio ordinis.* — Ad vitanda homicidia prohibuit Ecclesia frequentiores eorum causas, cujusmodi sunt torneamenta, duella, et ars sagittaria. De quibus proin post titulum de homicidio in præsentem, et duobus

sequentibus rubricis recto ordine agit juris compilator.

2. *Torneamenta, quid?* — Quæritur itaque ad propositum præsentis rubricæ quid, quotuplicia, quibus, et sub qua pœna prohibita sint torneamenta? Resp. I. Torneamenta (Germanice Turnier) sunt nundinæ seu feriæ, et hastiludia, seu pugnae solennes equestres, quibus milites, vel, uti præteritis seculis frequentius fieri solebat, nobiles equestres ex conducto convenire, et ad ostensionem virium, animositatisque et peritiæ tractandorum armorum congregari solent. Ita in substantia describuntur c. 1, h. t. et notant ibidem doctores.

3 et 4. *Fieri possunt cum et sine periculo vitæ.* — Resp. II. Hujusmodi torneamenta duplicia sunt, vel potius duplici modo fieri possunt. Primo temere, et cum ordinariè adjuncto mortis periculo, quando nempe ad invicem congregientes, hastis acutas cuspides præfixas habentibus, aliisque armis ad vulnerandam præparatis utuntur.

Secundo modo sine temeritate, et mortis periculo; dum videlicet congregientes ad invicem debitam cautelam, vel arma hebetata, hastasque sine cuspidibus adhibent, vel loriceis, et galeis secure ita muniti comparant, ut omne periculum vitæ absit; vel denique hastis et armis non se invicem, sed suppositas figuras petunt.

5. *Priori modo sunt prohibita.* — Resp. III. Quamvis torneamenta priori modo descripta veteri jure civili permissa videantur; arg. l. *Qua actione*, 7, § 4, ff. *ad Leg. Aquil.* et l. *Solent*, 2, ff. *de Aleat.* tamen jure novo codicis, et præcipue jure canonico gravissime sunt prohibita. Jure civili quidem l. un. c. *de Gladiat.* Jure canonico c. 1 et 2, h. t. Ratio adjungitur cit. c. 1, h. t. quia inde mortes hominum, et animarum pericula sæpe proveniunt; unde etiam detestabiles ibidem vocantur.

6. *Et quidem sub pœna homicidii officiente occidentem, et privationis sepulturæ ecclesiasticæ officiente occisum.* — Resp. IV. Pœna in hujusmodi torneamentis pugnantium est, quod, qui in illis aliquem occidit, veri homicidii et pœnarum illius utroque jure statutarum reus sit, prout post Hostiensem, in *Summa*, h. t. n. 3, bene observat Pirhing, h. t. n. 2. Ille vero, qui occiditur, licet et ante obitum sacramenta Ecclesiæ non negentur, ecclesiastica sepultura carere debeat, textu expresso cit. c. 1, h. t. ibi :

« Quod, si quis eorum ibi mortuus fuerit, quamvis ei poscenti pœnitentia non negetur, ecclesiastica tamen caret sepultura. » Intellige, si animo ibidem pugnandi accesserit; illi enim, qui ex alio etiam curiositatis fine illic existunt, et spectatores agunt, ecclesiastica sepultura non privantur, si casu ibidem intendant, textu claro c. 2, h. t.

7. *Posteriori autem modo sunt licita, et consueta laicis.* — Resp. V. Licet etiam posterior torneamentorum modus n. 4 delatus, olim a Clemente V, in concilio Viennensi per Constitutionem, quæ incipit *Passiones*, sub excommunicationis et aliis gravibus pœnis fuerint prohibita ex eo, quod nobiles ad illa se præparantes immodicos pro splendore et apparatu fecerint sumptus, indeque a dando subsidio terræ sanctæ inhabiles fuerint redditi, uti observat Gonzalez, in cit. c. 2, h. t. n. 7. Dictam tamen constitutionem, pœnasque in illa contentas, ad instantiam regis Galliæ, et Germaniæ principum, ac magnatum revocavit Joannes XXII, in *Extravag.* un. h. t.

8. Hinc torneamenta, et hastiludia posteriori modo accepta, quæ nostris temporibus in principum natalitate, inauguratione, nuptiis, etc. passim fieri solent, nec culpæ, nec pœnæ subjacent respectu laicorum, etsi per accidens, ac præter opinionem homicidium alicujus sequatur, ut colligitur ex textu cit. *Extravag. Joannis XXII*, un. h. t. et bene observat Navarrus, *Manual.* cap. XV, n. 9 et 21; Abbas, in c. 1, h. t. et ibi Barbosa, n. 2; Gonzalez, in c. 1, h. t. n. 6, et alii. Ratio est, quia hæc torneamenta ex se nullum vitæ periculum adjunctum habent; et prorsus per accidens est, si mors ex eis sequatur.

9. *Non item clericis.* — Dicitur tamen notanter respectu laicorum, quia clericis utroque modo accepta prohibita sunt torneamenta. Gonzalez, loc. cit. n. 8, et seqq.; Sylvester, *γ. Ludus et torneamenta*; Clarus, § *Ludus*; Tuschus, *γ. Ludus*, concl. 456, et alii, id præsertim ex variis conciliis, ut Herbipolensi celebrato tempore Honorii IV, ubi can. 4, ita statuitur: « Hastiludia, et torneamenta clericis, qui sunt in dignitatibus, personatibus, et sacris ordinibus constituti, hoc edicto perpetuo sibi noverint interdicta. » Similis prohibitio, et quidem sub anathemate facta est in concilio Salisburgensi sub Martino IV. (ADNOTATIO XXIV.)

TITULUS XIV.

De clericis pugnantibus in duello.

1. *Duellum, quid?* — Quæritur I. Quid, et quotuplex sit duellum? Resp. I. Duellum sic dictum, quasi duorum bellum vel certamen in sensu hujus Rubricæ recte definitur dicendo: Duellum est singularis pugna duorum inter se ex conducto suscepta. Ita in re communis. Quod duellum græce monomachia vocatur, can. *Monomachiam*, 22, cau. 2, q. 5.

2. *Aliud est solemne.* — Resp. II. Duellum ita definitum principaliter dividitur in solemne, et privatum. Solemne est, quod fit servata certa forma, et solemnitate circa tempus et locum securitatis privilegio præditum (quod campum francum communiter appellant) adhibitis etiam testibus, seu patrinis, quos secundantes vocant.

3. *Aliud privatum.* — Privatum est, quod quidem etiam ex conducto, statutoque tempore et loco absque aliis tamen solemnitatibus circa securitatem loci, et patrinis adhibitis fit, uti cum aliis notat Desselius ad hanc rubricam.

4. *Utrumque est prohibitum.* — Quæritur II. An, et sub quibus pœnis prohibitum sit duellum. Resp. I. Regulariter loquendo duellum utroque modo acceptum jure divino et humano tam civili, quam ecclesiastico sub pœnis gravissimis est prohibitum. Communis et certa l. un. c. *de Gladiat.* can. *Monomachiam*, 22, c. 2, q. 5, et concilium Tridentinum sess. 25, *de Reform.* cap. XIX, ibi: Detestabilis duellorum usus fabricante diabolo introductus, ut cruenta, corporum morte, animarum etiam perniciem lucretur, ex christianorum orbe penitus exterminetur, imperator, reges, duces, principes, marchiones, comites, et quocunque alio nomine domini temporales, qui locum ad monomachiam in terris suis inter Christianos concesserint, eo ipso sint excommunicati, ac jurisdictione, et dominio civitatis, castri, aut loci, in quo, vel apud quem duellum fieri permiserint, quod ab Ecclesia obtinent, privati intelligantur: et si feudales sint, directis dominis statim acquirantur. Qui vero pugnam commiserint, et qui eorum patrini vocantur, excommunicationis, ac omnium